

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**SEYYİD VEHBİ DİVANI'NA GÖRE PADİŞAH ÇADIRLARI (OTAĞ-I HÜMAYUN)
OTTOMAN IMPERIAL TENT COMPLEX (OTAĞ-I HÜMAYUN) IN SEYYİD VEHBİ'S DİVAN**

Özlem DÜZLÜ*

Öz

Klasik Türk şiiri disiplinler arası çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken bir kaynaktır. Şairlerin divanları her şeyden önce bir sanat eseri olmakla beraber ürünü oldukları toplumun kültür ve yaşayışını yansıtmaları; savaşlar, imar faaliyetleri, atama ve aziller gibi münferit pek çok hadiseyi ihtiva eden manzumeleri barındırması bakımından da dikkate değerdir. Zira bu manzumeler bazen kaynaklarda yer almayan birtakım bilgileri yahut kaynakların boş bıraktığı bazı ayrıntıları içerebilmektedir. Bu açıdan divanların çeşitli disiplinlere ait kaynaklarla bir arada ele alınması hem onların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak hem de mevcut bilgi ve uygulamalara yenilerinin eklenmesine imkân verecektir. Bu çalışmada böyle bir yaklaşımla Seyyid Vehbî Divanı'nda 1. Mahmûd'un çadırları hakkında yazılmış dört manzume ile çeşitli vesilelerle yazılmış kasidelerdeki bazı beyitlerden yola çıkarak o dönemin padişah çadırları incelenmiştir. Padişah çadırlarının divanda ne şekilde ele alındığının da ortaya konmaya çalışıldığı makalede kaynaklardaki bilgilerin Seyyid Vehbî Divanı'ndaki yansımaları ve padişah çadırları hakkında farklı yahut ek birtakım bilgi ve uygulamalar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seyyid Vehbî, Çadır, Otağ-ı Hümayun.

Abstract

Classical Turkish poetry is a source that should not be ignored in interdisciplinary studies. Divans by poets are not only pieces of art but they are also noteworthy as they reflect the culture and lifestyle of the society they originate from and they even contain verses that mention particular incidents like wars, construction works, assignments and impeachments. This is because these verses sometimes include pieces of information which are not available in sources or some details which are not provided by them. From this aspect, studying divans together with sources of various disciplines will both help understand them better and enable us to add onto the current information and implications. Ottoman imperial tents of the era were studied in this article through four verses about tents of Sultan Mahmûd 1st in Seyyid Vehbî's Divan and some verses in odes written for various purposes. In this article, we tried to find out in what ways imperial tents were approached in divan. The article also discovered reflections of information from sources on Seyyid Vehbî's Divan and different or additional information and implications regarding imperial tents.

Keywords: Seyyid Vehbî, Tent, (Ottoman Imperial Tent Complex) Otağ-ı Hümayun.

Giriş

Klasik şairlerimiz kimi zaman otoritenin isteğiyle kimi zaman bir geleneğin devamı olarak kimi zaman da kendi arzularıyla çeşitli konularda kaside ve tarih gibi manzumeler kaleme almışlardır. Daha çok övgü maksatlı olan bu manzumeler estetik kaideler çerçevesinde bir taraftan amacına hizmet ederken diğer taraftan da yazılışına vesile olan olay ya da konu hakkında bilgi kaynağı mesabesine ulaşmışlardır. Bu açıdan bakıldığında klasik Türk şiiri, varlığını sürdürdüğü dönem itibarıyla ürünü olduğu topluma ait pek çok olay, konu ve unsur hakkında, bir kısmı kaynakların bıraktığı boşlukları dolduran, çeşitli bilgiler ve bazı bigilere ulaştıracak ipuçlarını barındırması bakımından pek çok alan ve geçmişin maddi-manevi kültür unsurları için yardımcı bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Bu alanlardan biri mimari, onun sınırları dahilindeki maddi kültür unsurlarından biri de padişah çadırları ya da otağ-ı hümayunlardır.¹ 18. yüzyıl şairi Seyyid Vehbî'nin (ö. 1736) döneminin hemen her sahasındaki gelişmelerini yansıtan divanında Sultan 1. Mahmûd'un çadırları hakkındaki dört manzume ile çeşitli vesilelerle yazılmış kasidelerindeki bazı beyitler padişah çadırları hakkında hem bu konudaki kaynaklarda yer alan bilgileri destekleyen hem de kaynaklarda bulunmayan bazı bilgileri ihtiva etmesi bakımından dikkate değerdir. Şairin padişah çadırlarına dair ince dikkatlerini muhayyilesinden geçirerek estetik bir şekilde dile getirdiği söz konusu manzume ve beyitler padişah çadırlarının kullanım alanı, kurulma yeri, şekil hususiyetleri, yapısal unsur ve özellikleri, süslemeleri, iç düzenlemesi ve nakliyle alakalı pek çok bilgiyi barındırmaktadır.

Seyyid Vehbî Divanı'nda padişah çadırlarıyla ilgili hususların incelendiği bu çalışmada padişah çadırlarıyla alakalı beyit ve bentler kaynaklarda yer alan bilgilerle mukayeseli bir şekilde ele alınarak söz konusu bilgilerin eserdeki yansımaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Beyit ve bentlerin kaynaklardaki bilgilerle bir arada değerlendirilmesi padişah çadırları hakkında farklı yahut ek birtakım bilgi ve uygulamaların da var olduğunu göstermiştir.

* Okt., Sakarya Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü, oduzlu@sakarya.edu.tr.

¹ Avusturyalı sanat tarihçisi J. Strzgowski Doğu'daki kubbelerin, yuvarlak kümbetlerin, sayvanların ve daha birçok mimari ve süsleme unsurunun Orta Asya Türk çadırlarından geldiğini belirtmektedir (Arseven, 1983: 352).

1. Padişah Çadırları (Otağ-ı Hümayun)

Padişah ve vezirlere mahsus çadırlar olan otağlardan padişahlarınkine “otağ-ı hümayun” denirdi (Pakalın, 1983: 741). Osmanlılar askeri seferler sırasında çadırlarla göçer kentler kurarlardı. Bu göçer kentlerde halkın oturduğu evlerin yerini yeniçerilerin çadırları, yüksek rütbeli zevatın şehirdeki saray ve köşklerinin yerini de yine onların çadırları alırdı. Göçer kentlerin tam ortasında da, padişahın şehirdeki sarayı yerine, etrafı kumaştan yapılmış sur duvarlarıyla çevrili, genellikle kırmızı renkli otağ-ı hümayun bulunurdu (Atasoy, 2002: 15). Bahse konu göçer kentlerde sefere katılan asker ocaklarına ve esnaf gruplarına ikametgâh vazifesi gören çadırların dışında mescid, hastahane, hazine, erzak ve mühimmat deposu, mutfak, hamam, hela, idam çadırı ve ahır gibi çeşitli ihtiyaçlara cevap verecek çadırlar da yer alırdı” (Çürük, 1993: 162).

Otağlarla ilgili bilgileri otağların kullanım alanları (kurulma sebepleri), kuruldukları yerler ile otağların düzeni, otağ-ı hümayunun şekil özellikleri, yapısal unsurları, süslemeleri, iç düzenlemesi ve nakli şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

1.1. Kullanım Alanı

Otağ-ı hümayunların başlıca kullanım alanı seferlerdir. “Seferlerde padişahların iki otağları vardı; birinde oturur, diğeri tuğlarla beraber kendisinden bir gün evvel ileri giderek orada kurulur(du)” (Uzunçarşılı, 2014: 259). Seferler dışında düğün şenlikleri, ziyafetler, av gibi organizasyonlar da otağ-ı hümayunun kullanım alanlarındandır (Atasoy, 2002: 17, 37). Seyyid Vehbî'nin eserinde otağ-ı hümayunların seferler sebebiyle kuruluşuna ve padişahın seferlerde iki otağının bulunuşuna dair beyitler yer almaktadır.²

Turdukça bî-tınâb u sûtun sâyebân-ı 'arş
Oldukça fülke hayme-i eflâke mihr ü mâh

Geh taht-ı saltanatda gehî sâyebânda
Olsun mekin seferde haza o pâdişâh (K. 27/16-17, s. 121)
Arş çadırı sûtunsuz ve çadır ipi olmadan durdukça, ay ve güneş feleklerin çadırına ağırşak
oldukça
O padişah seferde ve barışta gâh saltanat tahtında gâh çadırda otursun.

Sultan 1. Mahmud'un otağı için yazılmış bir manzumenin dua bölümünde yer alan bu beyitlerde padişahın ipsiz ve sûtunsuz, ağırşak ay ve güneş olan felek çadırı durduğu müddetçe savaşta ve barışta, kimi zaman saltanat tahtında kimi zaman da çadırda oturması şeklinde dua edilmektedir. Beyitler otağların öncelikli kullanım amacının padişahın savaş sırasındaki ikametgâhı olmasına örnek teşkil etmektedir.

Basîretmend isen seyr it bu çetri çeşm-i 'ibretle
Süleymân'un serîr-i rûzgâr-âverdesin kıl yâd (K. 26/15, s. 119)
Eğer öngörü sahibiyisen bu çadıra ibret gözüyle bak, Süleyman'ın rûzgârla naklolunan tahtını
hatırla.

Gör nakl-i otâkda 'iyânı
Tayy itdügin evliyâ mekânı (K. 83/69, s. 313)
Otağın nakli sırasında görüneni, evliyanın mekânı aşmasını gör.

Padişahların seferlerde iki otağının olduğu bilgisi yukarıdaki beyitleri bu doğrultuda değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Beyitlerin ilkinde çadıra ibret gözüyle bakarak Hz. Süleyman'ın, rûzgârla kısa sürede uzun mesafeler katedebilen tahtının, hatırlanmasının istenmesi; diğerinde ise otağın naklinin âdeta evliyaların “tayy-ı mekân” kerametini andırıldığının söylenmesi padişah otağın birinde otururken diğerinin ilerideki konakta hazırlanmasıyla ilgili olmalıdır.

1.2. Kurulma Yeri ve Düzeni

Padişah çadırlarının kuruldukları yerlerin kurulma sebeplerine göre değişiklik göstermesi muhtemeldir. Bununla birlikte divanda otağların kurulma sebebi olarak seferlerin yer alması konuya bu açıdan yaklaşmayı gerekli kılmaktadır.

Osmanlı ordusunda sefere çıkış hazırlıkları başladığı zaman sadrazamın başkanlığında bir heyet otağ-ı hümayunu tuğlarla birlikte ordunun ilk menziline doğru büyük bir törenle harekete geçirirdi. Otağ-ı hümayun ve padişaha ait diğer çadırlar kurulurken konaklama noktası olarak güzel manzaralı ve bol ağaçlı yerler seçilir, strateji bakımından da arkalarının dağlık bir araziye dönük olmasına dikkat edilirdi. Padişahın otağının arkasında zükaklarla bağlantı sağlanmış divan çadırı ile hazîne-i hümayun çadırları, önünde ise “leylek”, “aylak” veya “leylâk” denilen idamların infaz edildiği çadır bulunurdu. Belirli bir konak yerinde

² Bu çalışmada Seyyid Vehbî Divanı'ndan yapılan alıntılar için esas alınan eser: Hamit Dikmen (1991). Seyyid Vehbi Ve Divanının Karşılaştırmalı Metni. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE. Okunuşlarda yapılan düzeltmeler dipnotlarla belirtilmiştir.

kurulan otağ-ı hümâyunu önce büyük bir zुकak, sonra da iki yandan asker ocaklarının çadırları çevreler, sadece ortada yol için açıklık bırakılırdı (Çürük, 1993: 164). Divanda otağların kuruldukları yerler, otağ-ı hümâyunun çevresindeki bazı çadırlar ve çadırları çevreleyen zुकaklarla alakalı beyitler bulunmaktadır.

Eb'âda misâl ise kemâ-hiy
Eb'âd olur mı bî-tenâhî

Kurdukca kenâr-ı cûybâre
Kildum o sûtûnlara nezâre (K. 83/42-43, s. 311)
*Olduğu şekliyle uzunluklara örnek ise sonsuz uzunluk olur mu?
İrmak kenarına kurdukça o direklere bakakaldım.*

Yukarıdaki beyitlerde ırmak kenarına kurulan padişah otağının direklerinin uzunluklarından dolayı hayret uyandırıcı olduğu söylenmiştir. Beyitlerde otağın büyüklüğü yanında kuruluşunda güzel manzaralı yerlerin seçilmesi hususu söz konusu edilmiştir.

Bu hayme vü şâh-ı sadr-ı sahrâ
Âsârı çü hizb-i pür-hüveydâ (K. 83/45, s. 311)
Çölün ortasındaki padişah ve bu çadır, (padişahın) eserleri gibi apaçık (bir) topluluk

Bu beyitte çölün ortasında padişahın çadırı ve kendisi tıpkı eserleri gibi apaçık görünen bir topluluk olarak zikredilmiştir. Yukarıdaki beyitler de dikkate alındığında padişahın çadırının aynı kasidede hem ırmak kenarında hem çölün ortasında kurulduğunun söylenmesi ordunun konakladığı farklı yerlerle alakalı olmalıdır.

Ya bir cezîredür Zafer-âbâd nâmına
İtmiş ihâta kulzüm-i ordû-yı pâdişâh (K. 27/5, s. 120)
Padişahın ordu denizi tarafından kuşatılmış Zafer-abad isimli bir adadır.

Beyitte ordu bir denize, padişahın otağı da adaya benzetilmiş ve otağın ordu denizi tarafından kuşatılmış bir ada olduğu ifade edilmiştir. Bu da padişah otağının sefer sırasında diğer çadırlar tarafından kuşatıldığının ve onların ortasında bulunduğunun göstergesidir. Aynı zamanda deniz-ada tasavvuru padişah otağının diğer çadırlar yanındaki heybetine de işaret etmektedir.

Bak cenb-i otâkdaki obaya
Hem-sâye-i Kâf olan hümâyâ
Düşmüş o dahı katı musanna'
Tazmîn olunur güzîde mısra'

Gûyâ ki dü şâh-beyt-i şevket
Divân-ı celâle virdi zînet

Oba da otâk gibi musannâ'
Ol matla'idur bu hüsn-i matla' (K. 83/52-55, s. 311-312)
*Otağın yanındaki obaya, Kaf'ın komşusu olan hümayâ bak.
O da çok süslü düşmüş, seçkin/beğenilmiş mısra tazmin olunur.
Sanki büyüklüğün/heybetin iki şah beyti ululuk divanına süs verdi.
Oba da otağ gibi süslü, o matlasıdır bu hüsn-i matla.*

Oba, dışı genellikle kırmızı renkte, keçe veya çuhadan yurt tipinde çadırlardır (Atasoy, 2002: 49).

Padişahın otağının yanındaki obadan söz edildiği anlaşılan yukarıdaki beyitler, padişah otağının yanında yüksek zevatin otağlarının olduğu (Atasoy, 2002: 63) bilgisi dikkate alındığında söz konusu obanın yüksek rütbeli bir kimseye ait otağ olduğu anlaşılmaktadır. Otağların klasik Türk şiirine ait bazı unsurlarla tasvir edildiği beyitlerde obanın da otağ gibi çok süslü olduğu, şah beyte benzetilen iki otağın büyüklük divanına -bir bütün olarak otağın tamamına- süs verdiği söylenmiş; süsü itibarıyla oba matla beytine, otağ-ı hümâyûn ise, daha süslü olması açısından, hüsn-i matla beytine benzetilmiştir.

3. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğününde (1720) Okmeydanı'nda kurulan otağ-ı hümayun (Atasoy, 2002)

Nukûd-ı encüm ile Vehbiyâ bu heft-ecrâm

Hidiv-i kişver-i sun'un hazîne çâderidür (G. 71/5, s. 558)

Ey Vehbi! Yıldız paralarıyla bu yedi gezegen, kudret ülkesinin hükümdarının hazine çadırıdır.

Osmanlı'da ordu sefere giderken zaruri masrafları karşılamak üzere orduyla birlikte getirilen para; sandıklar içinde ve develerin sırtında götürülür, konaklanan yerlerde ise bir çadır kurularak orada Kapıkulu süvarileri tarafından muhafaza edilirdi. Kurulan bu çadıra da "hazine çadırı" denirdi (Sertoğlu, 1986: 147). Beyitte paraya benzetilen yıldızlarla birlikte "heft-ahter" de denilen yedi gezegenin³ kudret ülkesinin hükümdarına ait hazine çadırı olduğu söylenmektedir. Bu tasavvurda yedi gezegenle konaklanan yerlerde kurulan yedi çadır, yani konaklama sayısı kastedilmiş olabilir.

Çekdüke zükakların mükemmel

Gûyâ çekilür kenâra cedvel (K. 83/99, s. 315)

Zükaklarını mükemmel çektikçe sanki kenara cetvel çekilir.

Zükak, sur duvarı gibi görev yapan padişah çadırını ve diğer çadırları çeviren perde-duvardır (Atasoy, 2002: 58).

Beyitte, otağın etrafına düzgün bir şekilde çekilen zükakların sayfa kenarlarına çekilen cedveli andırdığı söylenmiştir.

Âfetden emin penâh idenler

Can hırzı o burçlar bedenler (K. 83/49, s. 311)

Sığınanlar belalardan emin; o burçlar, bedenler/duvarlar can sığınağı/muskası.

Otağın, diğer çadırlarla ve zükaklarıyla birlikte, bir kaleye benzetildiği beyitte bu kaleye sığınanların belalardan emin olduğu, kalenin/otağın burçları ve duvarlarının koruyucu özelliği ile âdeta bir can muskası olduğu söylenmiştir. Burada otağın etrafını saran zükak kale duvarına benzetilmiştir. Fakat kaynaklarda zükakların burç/kuleye benzer bir yapısal unsuruna rastlanılamaması burçla kastedilenin ne olduğunun anlaşılmasını güçleştirmektedir. Kastedilen otağın etrafında zükaklara yakın ve dışarıdan bakıldığında kalelerdeki burçlarla ilişkilendirilebilecek çadırlar olabilir.

³ Konuyla ilgili olarak bk. A. Talât Onay. (2000). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Ve İzahı*. Ankara: Akçağ Yayınları. s. 242.

(Atasoy, 2002) Dışarıdan bakıldığında zükakların yakınındaki çadırlar birer burcu andırmaktadır.

1.3. Şekil Özellikleri

Tarihte Türkler tarafından en çok kullanılan çadır tipi “yurt” denilen yuvarlak ve tavanı kubbeli çadırlardır (Arseven, 1983: 353). Osmanlının ilk dönemlerinde otağlar da etraf duvarları kafes şeklinde yapılmış panolardan oluşan “yurt”, “topak ev” veya “kubbe çadır” denilen tipte iken özellikle 17. yüzyıldan itibaren karaçadır biçiminde iki veya üç direkli büyük ve geniş çadırlar yapılmaya başlanmıştır (Onuk, 2005: 41). Bununla birlikte 18. yüzyıla ait bir eser olan Seyyid Vehbî Divanı’nda padişah çadırlarının genelde yuvarlak ve tavanı kubbeli olarak tasvir edilmesi çadır tiplerinde yüzyıllara göre kesin bir ayrım olmadığını göstermektedir.

Padişah otağları divanda şekil bakımından fanus, sedef, lâle, gökyüzü gibi birbirine yakın biçimlerdeki nesnelere benzetilmiştir. Bu durum da padişah otağlarının, özellikle 1. Mahmud’un otağının, genellikle yurt tipi, tek direkli ve konik çatılı olduğunu düşündürmektedir. Buna karşın aynı manzume içinde otağın hem tek, hem de birden çok kubbeye sahip olduğunu düşündüren beyitlerin varlığı otağların şekli konusunda kesin bir hüküm vermeyi zorlaştırmaktadır. Belki de bu durum padişahın seferler sırasında iki otağının bulunmasıyla alakalıdır.

Böyle bir çetr-i âsüman-peyker
Olmadı bir şehe selefde makarr (K. 84/7, s. 318)

Böyle gökyüzü şekilli bir çadır, öncekilerde bir padişaha karargah olmadı.

Yukarıdaki beyitte 1. Mahmud’un çadırı şekil olarak gökyüzüne benzetilmiş ve önceki padişahlardan hiçbirine böyle bir çadırın karargah olmadığı söylenmiştir.

Hıfz itmege şem’-i cism-i şâhî
Fânûs-ı vikâye kıl İlâhî (K. 83/5, s. 308)

Allahım (bu otağı) padişahın beden mumunu saklamak/koruyucu için koruyucu fanus eyle.

Padişahın bedeninin muma benzetildiği beyitte padişah otağının, bu mumu saklamak/koruyucu için fanus işlevi görmesi dilenmektedir. Beyitte otağ ve fanus arasında şekil ve işlev açısından benzerlik ilgisi kurulmuştur.

Ol şeh dür-i kulzüm-i şerefdür
Bu bârgeh ol düre sadefdür (K. 83/102, s. 315)
O padişah şeref denizinin incisi, bu otağ o inciye sedeftir.

Bu beyitte padişah büyüklük/üstünlük denizinin incisine, onun otağı da şekil itibarıyla incinin içinde oluştuğu sedefe benzetilmiştir.

Ceyş-i bahâr dest ü beyâbâna çıkdı hep
Hargâh-ı lâle sahn-ı gülistâna çıkdı hep
Ezhâr-ı der-kemin dahı meydâna çıkdı hep
Ordû-yı şâh-ı gül çemenistâna çıkdı hep
Yaran kümeyt-i câm ile seyrâna çıkdı hep (Th. 10/1, s. 493)

Bahar ordusu hep kır ve çöllere çıktı. Lâle otağı hep gül bahçesinin meydanına çıktı. Pusudaki bütün çiçekler de meydana çıktı. Gül şahının bütün ordusu çimenliğe/bahçeye çıktı. Dostlar kadeh atıyla/şarabıyla hep seyrana çıktı.

Osmanlı'da seferlerin baharda yapılmasına da işaret edilen ve bahar mevsiminde tabiatta yaşanan değişim ile eğlence ortamı sefer tasavvuruyla dile getirilen bu bentte lâle şekil açısından padişah otağına benzetilmiştir.

2. Mahmud'a ait tek direkli padişah çadırı (Atasoy, 2002)

Her küngüresi hadika-i gül
Avizesi nakş-ı çeşm-i bülbül

Hem-reng-i düm ü cenah-ı tâvûs
Püskürme fişek ziyâsı mahbûs (K. 83/58-59, s. 312)⁴
Her kubbesinin tepesi gül bahçesi, avizesi çeşmibülbül resmi.
Tavus kanadı ve kuyruğuyla bir renkte, püskürme fişek ışığı hapsedilmiş.

Bu beyitlerde otağın her kubbesinin bir gül bahçesini andırdığı, avizesinin/kandilinin de tavus kanadı ve kuyruğuyla aynı renkte ve ışığı hapsedilmiş püskürme fişeğe benzeyen çeşmibülbül resmi/işlemesi olduğu söylenmiştir. Otağın kubbeleri ve içindeki motiflerin tasvir edildiği beyitlerde kubbe sayısının birden fazla olması padişah çadırlarlarının "yurt" tipi ya da tek direkli ve konik çadırlardan farklı olabildiğini de göstermektedir.

⁴ düm: dem

Üç direkli padişah çadırı (Atasoy, 2002)

Kim görmedi ise şehriyârı
Ol taht-tırâz u tâc-dârı

Şevket nic' olur nezâre kılsun
Gelsün otağından 'ibret alsun (K. 83/126-127, s. 317)
*O tahtı süsleyen ve taç giyen padişahı kim görmediyse
Büyüklük/heybet nasıl olur baksın, gelip otağından ibret alsın.*

Yukarıdaki beyitlerde 1. Mahmud'a ait otağın heybeti söz konusu edilmiştir. Şair, padişahı görmeyenlerin onun büyüklüğünü/heybetini anlayabilmek için otağına bakmalarının yeterli olduğunu söylemiştir. Zira padişahın otağı oldukça büyük/heybetli bir görünüme sahiptir.

1.4. Yapısal Unsurlar ve Süsleme

Padişah çadırları genellikle geniş bir salon şeklinde ve çok direkli çadırlar olup içleri bölmelerle iki kısma ayrılmıştır. İç içe iki çadırı andıran bu çadırlarda padişahın oturduğu kısım etrafında perde ile ayrılmış bir gezinti yeri bulunurdu. Padişahın çadırı ile onun yanında bulunan vezir ve paşaların çadırlarının etrafına zुकak gerilerek içeriye girilmesi yasak olan bir meydan şekli verilirdi (Arseven, 1983: 358). Çadırın bütün yükünü taşıyan kolonlar, çadırın duvarlarını oluşturan hazine, üst örtüsü, kapı ve pencereler, çadır önündeki gölgelik olan sayeban, sütun veya direkler, çadır iplerinin bağlandığı kazıklar, çadır direklerinin tepeden üste çıkan direklerine oturtulan alemler, zुकak, adalet kulesi, otağın önüne dikilen tuğ ve sancaklar otağına ait unsurlardır (Atasoy, 2002: 80-101; Çürük, 1993: 163-164).

Bütünyle bir sanat eseri olan otağlar dıştan güzel görünümlü, renkli şerit ve sırma saçaklarla süslüydü (Uzunçarşılı, 2014: 260). Bununla birlikte çadır süslemeleri mimaride olduğu gibi çoğunlukla çadırın içinde olurdu (Atasoy, 2002: 111). Osmanlı süsleme sanatlarının en güzel örneklerini sergileyen çadırlarda ibrişim, altın sırma ve gümüş simle yapılan işlemler, güderi veya kıymetli kumaş parçalarından applike edilen motifler padişah çadırlarında en çok kullanılan bezeme çeşitleriydi (Çürük, 1993: 164). Seyyid Vehbî'nin divanı padişah çadırlarına ait pek çok unsur ile süsleme ve kullanılan motiflerin yer aldığı beyitler açısından oldukça zengindir.

Felek ber-nuh-hazine muhtasar hargâh dergâhı
Zemin hod râiz-i ikbâlinün bir teng meydânı (K. 2/19, s. 33)⁵
*Dokuz hazineli kısaltılmış/küçük çadır (olan) felek dergâhı; yeryüzü, talihinin at yetiştiricisi
(olan padişahın) dar bir meydanıdır).*

Hazine, "yan yana dikilmek suretiyle çadır meydana getiren bez parçaları" (Pakalın, 1983: 785), "çadırların etek denilen duvarlarını oluşturan panolara verilen isim" ve "çadırın büyüklüğünü herkesin anlayacağı şekilde verebilmeye yarayan bir çeşit birim" (Atasoy, 2002:19) olarak tanımlanmıştır. Nurhan Atasoy'un *Otağı Hümayun* adlı eserinde, Osmanlı belgelerinden hareketle, sözünü ettiği çadırların hazine sayısının en az 10 olduğu görülmektedir (2002: 43-53).

3. Ahmed hakkında söylenen bu beyitte dokuz hazineli küçük bir çadıra benzetilen feleğin padişahın dergâhı; yeryüzünün de talihinin at yetiştiricisi olarak nitelenen padişahın dar bir meydanı olduğu söylenmiştir. Padişahın büyüklüğü ve kudretinin derecesini ifade etmek için söylenen beyitte felek, dokuz

⁵ ber: bir

hazinelik küçük bir çadırı benzetilmiştir. Her feleğin bir hazine olarak tasavvur edildiği beyitte dokuz felek ancak dokuz hazinelik bir çadır olabilmekte, dolayısıyla padişahın büyüklüğünü ve kudretini ifade etmede felekler bile yetersiz kalmaktadır. Çünkü bilinen en küçük çadır on hazineden oluşmaktadır. Beyitte felek ile çadır arasında şekil benzerliği de kurulmuştur. Buna göre beyitte “yurt tipi” yani kubbelik çadırlar kastedilmektedir.

Ol güne hamâ'il olsa şâyân

Hem-vâre muşamma' içre pinhân (K. 83/46, s. 311)

Daima muşamba içinde gizli (olan çadır) hamayıl olsa lâyıktır.

Bu beyitte daima muşamba içinde gizli olan padişah çadırı muşamba içerisine sarılan hamayıla/muskaya benzetilmiştir. “Günümüze gelen çadırların hemen hepsi(nin) çift kat kumaştan yapıldığı” (Atasoy, 2002: 107) bilgisi çadırın dışındaki kumaşın daha dayanıklı olması gereğiyle birlikte düşünüldüğünde beyitte kastedilenin dıştaki kumaş olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre çadırın dış taraftaki kumaşının “bir tarafına kauçuk veya yağlı boya sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilen kalın bez(den)” (Akalin vd., 2011: 1714) yani muşambadan olabileceği akla gelmektedir.⁶

Habbezâ bârgâh-ı sidre-sütûn

Ola ikbâl ü nusrete makrûn (K. 84/1, s. 318)

Sidre sütunlu çadır ne güzel, talih ve yardıma/zafere yakın olsun.

Sultan 1. Mahmud'un otağı için yazılan bu beyitte padişahın çadırının yüksekliği dile getirilmiştir. Beyitte padişahın otağı “sidre-sütûn” olarak nitelenmiştir. “Nebak” denilen meyveyi veren ağaç/nebk, Arabistan kirazı; yedinci kat gökte bir makam” (Şemseddin Sâmî, 2006: 713) anlamlarına gelen “sidre”nin iki anlamını da hatırlatacak şekilde tevriyeli kullanımı hem çadırın “sütun veya direkler(inin) ahşaptan” (Atasoy, 2002: 91) olmasına gönderme yapmakta, hem de direğin boyunun uzunluğunu, dolayısıyla çadırın yüksekliğini mübalağalı da olsa ifade etmeye imkân vermektedir.

'Amûd-ı subh-ı nûrânî sûtûnı fülkesi hurşîd

Şafak pûşidesi meh mehçesidür ahterân evtâd (K. 26/2, s. 118)⁷

Sütunu nurlu sabah vaktinin ışıkları, ağırşığı güneş, örtüsü şafak, mehçesi ay, kazıkları yıldızlar.

Osmanlı otağlarının ahşaptan olan sütun veya direkleri üzeri oyularak, boyanarak veya gümüş ve benzeri madenlerle kaplanarak süslenmiştir (Atasoy, 2002: 91).

Sultan Mahmud'un otağı hakkındaki yukarıdaki beyitte çadırın direği nurlu sabah vaktinin ışıklarına, ağırşığı güneşe, örtüsü şafağa, alemi aya, kazıkları da yıldızlara teşbih edilmiştir. Beyitten çadırın direğinin, sabah vakti yayılan ışıklara benzetilmesi ve sabah vaktinin nur ile ilişkilendirilmesinden dolayı, gümüşle kaplandığı anlaşılmaktadır. Beyitte çadırın ağırşığı ise renk ve şekil itibarıyla güneşe benzetilmiştir. Zira ağırşak, tek direkli çadırların tepesinde, ortasında çadır direğinin oturacağı bir delik bulunan yuvarlak tahtadır (Atasoy, 2002: 86). Bu itibarla sabah vakti güneşten yayılan ışıklar ve güneş, çadır direği ile onun oturtulduğu ağırşak şeklinde tasavvur edilmiştir. Bu benzetme ilişkisi otağın tek direkli olduğunu da göstermektedir. Beyitte ayrıca çadırın örtüsü -üst örtüsü olmalı- rengi dolayısıyla şafakla, alemi şeklinden dolayı ayla, çadır iplerinin bağlandığı kazıkları da şekil yönünden yıldızlarla ilişkilendirilmiştir. Çadırın kazıklarının yıldızla ilişkilendirilmesi söz konusu kazıkların çivi tarzında üzerleri yıldızı andıran türlerinin de bulunduğunu düşündürmektedir.

⁶ Kaynaklarda muşambalı çadırlardan söz edilmekle birlikte bu kavramın tam anlamıyla neyi ifade ettiği anlaşılamamaktadır. Tarihi belgelerde geçtiği yerler söz konusu kavramın çadır tabanının su geçirmemesi için muşambalı olduğunu düşündürmektedir. Konu ile ilgili bkz. Nurhan Atasoy (2002). Otağ-ı Hümayun-Osmanlı Çadırları. İstanbul: Aygaz. s. 35, 36, 44, , 48, 51, 75, 110.

⁷ 'Amûd-ı subh-ı nûrânî: 'Amûd-ı subh-ı nûrânî

Çadır ağırşığı (Atasoy, 2002)

Bitkisel, geometrik, nesneli bezemeleri bulunan çadır üst örtüsü (Onuk, 2005)

Âgûşın idüp güşâde ebvâb

Hâzır o imâm için bu mihrâb (K. 83/113, s. 316)

Kapılar kucağını açıp bu mihrap o imam için hazır.

İki veya üç direkli çadırlar genellikle iki kapılıdır (Çürük, 1993: 163). Bununla birlikte Osmanlı belgelerinde dört kapılı çadır tanımlaması da yer almaktadır (Atasoy, 2002: 45).

Padişahın imama, otağın mihraba benzetildiği bu beyitte otağın kapılarının kucağını açıp padişah için hazır olduğu söylenmiştir. Beyitte “kapı”nın çoğul kullanımı otağın birden fazla kapısı olduğunu göstermektedir. Birden fazla kapının iki ya da üç direkli çadırlar için söz konusu olduğu bilgisi çadırın şekli konusunda da fikir vermektedir.

Benzer dir idüm ana sipihri

Zer toplarına kurs-ı mihri

Olsaydı medâr-ı çerh-i şâdi

Mihr itse giceyle de temâdi (K. 83/15-16, s. 309)

Ona gökyüzü, altın toplarına güneşin kursu benzer der idim,

Mutluluk feleğinin merkezi olsaydı, güneş gece de devam etseydi.

Padişah çadırlarına ait unsurlardan biri de “çadır direklerinin tepesine konan, bazıları top biçiminde olan alem(lerdir)”⁸ (Atasoy, 2002: 136).

Bu beyitlerde şair, eğer gökyüzü mutluluk feleğinin merkezi olsaydı ve güneş geceleri de görünseydi otağı gökyüzüne, altın toplarını/alemlerini de güneşin kursuna benzetirdim, demektedir. Birden fazla olduğu anlaşılan otağın alemlerinin renk ve şekil itibarıyla güneşe benzetildiği beyitte alemlerin yuvarlak, yani tombak alemlerden oluşuna işaret edilmektedir. Burada bu alemlerin altın olarak ifade edilmesi gerçeği yansıtabileceği gibi yıldızlanmış olmasından da kaynaklanabilir.

Hurşid mi mehçe-i kîbâbı

Kim olmuş eşi'a zer tınâbı (K. 83/25, s. 309)

(Güneşin) ışıkları altın çadır ipi olmuş, acaba kubbelerinin mehçesi/alemi güneş mi(dir)?

Padişahın otağına ait çadır iplerinin güneşin ışıklarına benzetildiği beyitte bu durumun çadırın yarım kubbelerinin tepesinde bulunan alemlerin güneş olma ihtimalinden kaynaklanabileceği dile getirilmiştir. Beyitte güneş ışıklarına benzetilen ve altın olarak zikredilen tınâb/çadır ipleri altın sırmalı olabilir. Kaynaklarda çadır iplerinin altın sırmalı olduğu şeklinde bir bilgiye rastlanamamakla birlikte otağların alemleri, direkleri ve süslemelerinde değerli maden ve taşların kullanılması çadır iplerinde böyle bir uygulamanın da ihtimal dahilinde olabileceğini düşündürmektedir.⁹ Beyitte ayrıca renk ve şekil yönünden güneşle ilişkilendirilen kubbe alemlerinin de altın ya da yıldızlanmış oluşuna işaret edilmektedir.

Bak piş-i otâğda o tûga

Hem-ser meh ü mihr pür-fürûga (K. 83/82, s. 314)

Çadırın önündeki tuğa bak, parlaklık/nur dolu ay ve güneşe arkadaş.

Bu beyitte otağın önünde, ucundaki altın yıldızlı topuyla, ay ve güneş kadar parlak padişah tuğunun bulunduğu ifade edilmektedir.

Ta'ala'llâh zihî çetr-i hümâyun tarh-ı nev-îcâd

Ki bir nakşın degül tasvîre kâdir Mânî vü Bihzâd (K. 26/1, s. 118)

Bir işlemesini resmetmeye Manî ve Behzad'ın kudretinin yetmediği yeni düzenlenmiş padişah çadırının Allah yüceliğini artırsın.

Beyit “Osmanlı çadırlarının işleme ağırlıklı olarak süslenm(esine)” (Onuk, 2005: 48) örnek teşkil etmektedir. Şair beyitte 1. Mahmud’un yeni düzenlenmiş otağının bir işlemesini yapmaya Manî ve Behzad’ın bile kudretinin yetmeyeceğini söylemiştir. Ayrıca beyitte sözü edilen çadırın yeni bir düzenlemeye sahip olduğu ifade edilmektedir ki, çadır tiplerinin zamanla değişim gösterdiği bilinmektedir.¹⁰ Beyte göre otağın işlemelerinin de bir farklılık arz ettiği söylenebilir.

Bu zibâ sâyvân 'ankâ-yı nasra âşiyân oldu

Zihî nev-çetr-i zerdûz-ı cehan-bânî hümâyun-bâd (K. 26/20, s. 119)

Bu süslü otağ yardım ankasına yuva oldu. Ne güzel padişaha ait altın tel ve sırma ile işlenmiş yeni çadır mübarek olsun.

Şairin padişahın lütuf talebinin de sezildiği beyitte otağın, yardım ankası olarak nitelenen padişaha yuva olduğu söylenmekte ve altın ve sırma ile işlenmiş bu yeni çadırın mübarek olması dilenmektedir. Beyitten çadırların altın ve sırma işlemeli olduğu anlaşılmaktadır.¹¹

Güyâ ki hazinelerle çâder

Altın ile bir dükân-ı zerger (K. 83/32, s. 310)

Çadır sanki hazinelerle, altın ile bir kuyumcu dükkânı.

Beyitte padişahın otağının hazinelerinin altın işlemeleriyle âdeta bir kuyumcu dükkânını andırdığı söylenerek hazinelerdeki altın işlemelerin yoğunluğuna dikkat çekilmektedir.

Yâ ma'den-i la'l-i hoş-güherdür

Yâ maksim-i âb-ı sîm ü zerdür (K. 83/33, s. 310)¹²

Ya güzel cevherli la'l madeni, ya altın ve gümüş suyunun dağıtıldığı yerdir.

Padişah otağı beyitte la'l mücevherli bir maden ile altın ve gümüş suyunun dağıtıldığı yere (savak) benzetilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman’a ait bir çadırın tavanının yıldızlı süslemeli ve altın kaplama

⁸ Nurhan Atasoy, bazı belgelerde (tombak) alem yerine daha geniş anlamı ile “top”un kullanıldığını belirtmektedir (Atasoy, 2002: 92).

⁹ A. Atilla Şentürk, Emrî'nin (ö. 1575) bir gazelindeki güneş ışıkları ile altın tınâb arasında kurulan ilişkiden hareketle saltanat ailelerine mensup kimselerin kullanması muhtemel tezyinatlı çadırlarda gergi iplerinin sırma tellerle bezenmiş ve güneş ışıkları gibi parlayacak şekilde imal edildiğini belirtmektedir (Şentürk, 2009: 347).

¹⁰ Bkz. Nurhan Atasoy (2002). Otağ-ı Hümâyun-Osmanlı Çadırları. İstanbul: Aygaz. s. 79

¹¹ Günümüze ulaşan örnekler göre 19. yüzyıla yaklaşırken içleri atlastan ve altın telle işlemeli tek direkli çadırlar yapılmaktadır (Atasoy, 2002: 95).

¹² maksim-i âb-ı sîm ü zerdür: maksim-i âb u sîm ü zerdür

kapısının turkuaz, yakut ve diğer değerli taşlarla bezeli olduğu bilgisi¹³ beyitte sözü edilen otağın la'1 mücevheri ile altın ve gümüş süslemeler açısından zengin olduğunu düşündürmektedir.

Otâk mı âsuman mıdur bu
Gül resmi mi ahteran mıdur bu

Benzerse de sakfı âsumâna
Zer şemsesi nakş-ı kehkeşâna

Ger olmasa iltiyâm u harkı
Yirden göğe var yine farkı (K. 83/11-13, s. 309)
*Bu saltanat çadırı mı, gökyüzü müdür; gül resmi mi, yıldızlar mıdır bu?
Tavanı gökyüzüne, altın şemsesi/işlemesi samanyolu nakşına/resmine benzese de
Eğer yarığı ve yapıştırması olmasa yine yerden göğe kadar farkı var.*

Çadır süslemeleri mimaride olduğu gibi genellikle çadırın içinde yer alır. Çatısı çadır hazinesi kadar bölmeye ayrılmış ve üçgen parçalardan oluşan bölmelerin birleştirilmesiyle oluşan çadırların tavan süslemesinde, direklerin arasında uzanan ve tavan hazinelerinin gelip dayandığı orta bordürde genellikle süsleme motifi olarak yıldız yer alır. Bordürlerde yıldız motifinin seçilmesi çadır tavanının göğü simgelediğini düşündürür (Atasoy, 2002: 82-83,111-112).

Yukarıdaki beyitlerde çadırın tavanı gökyüzüne, altın şemsesi/işlemesi de samanyolu resmine benzetilmiş; tavan bölmelerinin birbirine eklendiği kısımlar olmasa bile çadırın tavanıyla gökyüzü arasında yerden göğe kadar fark olduğu söylenmiştir. İstifham yoluyla teşbih yapılarak otağın gökyüzüyle ilişkilendirildiği ilk beyitte çadırdaki gül motifleri yıldızlara benzetilmiştir. Hem yıldızla benzetilen bu motifler hem de çadırların orta bordürlerinde tercih edildiği bilinen yıldız motifleri ve samanyolunu andıran altın şemsesi/işlemesi açısından çadırın tavanının gökyüzüne benzetildiği beyitler çadır tavanının gökyüzünü simgelediği şeklindeki düşüncüyü desteklemektedir. Beyitlerde ayrıca çadır tavanının ayrı bölmelerin bir araya getirilerek oluşturulması da söz konusu edilmiştir.

Teşbih degüldür ana elyak
Eyvân-ı mukarnes-i Havernak (K. 83/17, s. 309)

Havernak Köşkü'nün mukarnas işlemeli salonu/eyvanı ona benzetilemez.

Mukarnas; yan yana ve üst üste yerleşen prizmatik öğelerin dışa doğru derece derece taşarak, genellikle, simetrik bir düzen içinde dizildiği üç boyutlu bir mimari bezeme öğesi ve strüktüre denir. Yalnız İslam ülkelerinde uygulanan mukarnasın örneklerine sütun başlıklarında, taç kapılarda, geçiş öğelerinde, şerefelerde, kornişlerde ve nişlerde rastlanır (Sözen ve Tanyeli, 2015: 216).

Beyitte padişahın otağının Havernak Köşkü'nün¹⁴ mukarnas süslemeli salonundan/eyvanından daha güzel olduğu ifade edilmektedir. Bu beyit, süslemeler genelde iç kısımda yoğunlaştığından, otağın içinde ya da, "eyvan veya oda biçiminde üç yanı kapalı" (Atasoy, 2002: 94) sayebanların varlığı düşünüldüğünde, sayebanında mukarnas süslemelerin olabileceğini akla getirmektedir.

Benzer yiri gülsitâna çokdur
İllâ ki bunun hazânı yokdur (K. 83/19, s. 309)
Gül bahçesine benzeyen yeri çoktur, yalnız bunun hazanı yoktur.

Osmanlı çadır süslemelerinde 18. yüzyılın ilk yarısındaki ortak konular başta lale, gül ve karanfil gelmek üzere, karışık çiçekler, yaprak ve kıvrık dallardan oluşan bitkisel bezemelerdir (Onuk, 2005: 209). Seyyid Vehbî'nin yukarıdaki beyiti de bu duruma örnek teşkil etmektedir. Şair; otağı gül bahçesine benzetmekle birlikte otağın, çiçeklerinin solmaması yönüyle gül bahçesinden ayrıldığını söylemektedir.

Nakkâşına sad-hezâr tahsîn
İtmiş der ü bâzın öyle tezyîn (K. 83/29, s. 310)
Kapısını ve yan tarafını öyle süslemiş ki, nakkaşına yüz bin aferin/alkış,

.....

Dervâzesi lüccedür yahod kân
Yâ dâmen-i kulzüm-i Bedahşân (K. 83/34, s. 310)
Kapısı engin su veya maden ocağıdır, ya da Bedahşân denizinin kenarıdır.

Otağların, hazinelerinden birinin orta kısmı yuvarlak bir kemer gibi kesilip açılmış kısım ve bu açıklığın kapatıldığı hazinenin üst kenarına dikilmiş kapı kanadından oluşan kapıları vardı. İç taraftan da

¹³ Bkz. Nurhan Atasoy (2002). Otağ-ı Hümayun-Osmanlı Çadırları. İstanbul: Aygaz. s. 56.

¹⁴ Havernak, Irak hükümdarlarından Numân bin Munzir'in Sinimmâr adlı bir mimara Kûfe'de Fırat sahilinde yaptırdığı köşkün adıdır (Onay, 2000: 240).

kapının üst kenarından dikilmiş kapı kanadı yerini tutan bir perde olabilmekteydi. Hazineledeki süsleme kapı kanadında da devam ederdi (Atasoy, 2002: 87).

Otağın kapısının söz konusu edildiği yukarıdaki beyitlerde kapının ve kapı yanlarının son derece güzel süslemelere sahip olduğu dile getirilmiş; süslemelerinde kullanılan değerli taş ve madenler dolayısıyla kapı engin bir suya, maden ocağına ve Bedahşan denizinin kıyısına benzetilmiştir.¹⁵ Beyitlerden kapı kanatlarının ve kapı açıklığının kenarlarının süslemeli olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle ikinci beyit kapı kanatlarındaki süslemelerde değerli taş ve madenlerin kullanıldığını, hatta bunlar arasında inci ve la'l taşının bulunduğunu düşündürmektedir.

Her küngüresi hadika-i gül
Avizesi nakş-ı çeşm-i bülbül

Hem-reng-i düm ü cenah-ı tâvûs
Püskürme fişek ziyâsı mahbûs (K. 83/58-59, s. 312)¹⁶
*Her kubbesinin tepesi gül bahçesi, avizesi çeşmibülbül resmi.
Tavus kanadı ve kuyruğuyla bir renkte, püskürme fişek ışığı hapsedilmiş.*

Bu beyitlerde otağın her kubbesinin âdeta bir gül bahçesini andırdığı, avizesinin/kandilinin ise tavus kanadı ve kuyruğuyla aynı renkte ve ışığı hapsedilmiş püskürme fişeğe benzeyen çeşmibülbül resmi/işlemesi olduğu söylenmiştir. Otağın kubbelerinde bitkisel bezeme motiflerinin varlığına işaret edilen beyitlerde otağın içinde yer alan, birkaç renkten oluşan çeşmibülbül motifi kandile benzetilmiştir.¹⁷ Dışı renkli hâliyle söz konusu motif tavus kuşunun kanadı ve kuyruğu ile dışarıya ışık yaymadığı için ışığı içinde hapsedilmiş/ateşlenmemiş püskürme fişekle ilişkilendirilmiştir.

Her revzene-i harîr-i bâkî
Çün burc-i zekâ tîlâ-yı sâfî

Meşbükeleri neşât-resdür
'Ankâ-yı şükûha tel kafesdür

Üstâd yine san'atiyle örmüş
Hût-ı felege şebîke kurmuş

Zer tüğmesi encüm-i dirahşân
Mâh-ı nev ana zih-i giribân

Pür-'ukde misâl-i zülf-i hoş-bû
Negşûde lugaz mîdur nedür bu (K. 83/60-64, s. 312)¹⁸
*Her kalıcı/sağlam ipek penceresi katıksız altın yaldızlı saf burç gibi
Parmaklıkları sevinç getirir, ululuk ankasına tel kafestir.
Üstâd yine sanatıyla örmüş, felek balığına ağ kurmuş.
Parlak yıldızlar altın düğmesi, hilal ona yaka şerididir.
Hoş kokulu zülûf misali düğümlü müdür, çözülmemiş lugaz mıdır, nedir bu?*

Otağların çadır pencereleri işlemeli olup hemen hepsine çerçeve süslemesi yapılmıştır. Osmanlı mimarisinde belirli yapıların pencerelerinde görülen demir parmaklıklar ve birleşim yerlerindeki lokmalar çadır pencerelerinin hepsinde yer almıştır. Çadır pencerelerinin parmaklıkları ipek, gümüş ve altınla iplikten örülmüş kordonlardan yapılmıştır. Pencere perdeleri genellikle dışardandır. Bazen desenli bazen de düz bir ipekli kumaştan yapılan perdeler pencerenin üst kenarı boyunca dikilir ve genellikle aşağıdan yukarıya rulo yapılarak açılıp oradaki küçük düğmeye tutturulur. Kapatıldığında da aynı yola başvurulur (Atasoy, 2002: 91).

Otağın pencerelerinden söz edilen yukarıdaki beyitlerde otağın ipekten penceresinin katıksız altın yaldızlı saf bir burç olduğu, ululuk ankasına tel kafes olan pencere parmaklıklarının sevinç getirdiği, parmaklıkları büyük bir ustalıkla ören sanatkarının âdeta feleğin balığına ağ kurduğu söylenmiş; gömlek yakasıyla ilişkilendirilen pencere kenarındaki altın/sarı düğmenin parlak yıldızları, yaka şeridinin ise hilali andırdığı ve perdesinin rulo yapılarak düğmeye tutturulmuş haliyle sevgilinin bağlanmış zülfüne ya da

¹⁵ Bedahşan, Afgan Türkistanı olarak bilinen bölge olup kısmen dağlık görünüşte bir yayladır. Şiva Gölü ve Gökçesu Irmağı bölgenin su kaynaklarıdır (Saray, 1992: 291). Bu bilgiler doğrultusunda şairin Bedahşan deniziyle kastettiği tam anlaşılamamaktadır. Kastı söz konusu su kaynaklarının kıyıları olabileceği gibi buradaki yakut (la'l) madeninin çokluğu da olabilir.

¹⁶ düm: dem

¹⁷ Osmanlı'da çeşmibülbül olarak yapılmış kandillerin bulunduğu bilinmektedir. Konu hakkında bk. Tanju Cantay (1991). Asma Kandil. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 498.

¹⁸ örmüş: urmuş

çözülmemiş bir lügaza benzediği ifade edilmiştir. Bu beyitler çadır pencerelerinde altın yaldızlı ipek perde ve parmaklık oluşuna, pencere kenarlarında perdeyi indirip kaldırarak pencereyi açık veya kapalı tutmak için birer şerit ve şeritlerin üzerinde düğmelerin bulunuşuna örnek teşkil etmektedir.

2. Mahmud'a ait tek direkli otağın kapı ve penceresi (Atasoy, 2002)

Nâmüsiyedür havâşi anun

Pirâmeni mine sâye-bânun (K. 83/98, s. 315)¹⁹

Onun haşiyeleri namusiyesi, gölgeğin etrafı minedir.

Nurhan Atasoy, namusiyenin çadırların içinin görünmesini engelleyecek perde olabileceğini belirtmektedir (2002: 48).²⁰

Yukarıdaki beyitte, önceki beyitlerde bir mecmuaya benzetilen ve çeşitli özelliklerine cilt ve tezhip terimleriyle işaret edilen, otağın haşiyelerinin namusiyesi olduğu, sayebanının kenarının ise ince ve parlak nakışlı olduğu söylenmektedir. Haşiyenin de metin etrafındaki cetvelin dışında sayfanın üç kenarında bırakılan boşluk (Derman, 2000: 258) olması namusiyenin otağın pencerelerinin dışarıda yer alan perdeleri olduğunu düşündürmektedir. Beyitten ayrıca otağın sayebanının etrafında mine/ince ve parlak nakışlar olduğu anlaşılmaktadır.

Çadır hazineleri içine açılmış altın iplik ve ipekle örülmüş parmaklıklı pencere (Atasoy, 2002)

Her levh-i kitâbe-i zer-endûd

Divânçe-i baht-ı Şah Mahmûd (K. 83/93, s. 314)

Her altın yaldızlı kitabesi Sultan Mahmud'un bahtının divançesidir.

Beyitte otağın her altın yaldızlı kitabesinin padişahın bahtının divançesi olduğu söylenmiştir. Kitabe bir yapının tarihi, yaptıranı, adına dikildiği şahıs gibi bilgilerini içeren ve yapının iç veya dış cephesine yerleştirilen/yazılan yazılardır. Kitabe metinleri daha çok devrin şairleri tarafından kaleme alınıp bir hat üstadına yazdırılırdı (Derman, 1997: 435; Sözen ve Tanyeli, 2015: 323). Nurhan Atasoy çadırlar üzerine yaptığı çalışmasında günümüze gelen çadırların, çok azının da olsa, kitabeleri bulunduğunu belirtmiştir (2002: 58). Bununla birlikte padişah otağı için birden fazla kitabeden söz edilmesi beyitte kastedilenin çadırın

¹⁹ mine: mene

²⁰ M. Zeki Pakalın namusiyenin yatanların görünmemesi için yatağın etrafına çekilen perdeye verilen ad olup cibinlik için de kullanıldığını bildirmektedir (Pakalın, 1983: 653).

yapımıyla ilgili bilgiler içeren kitabeden farklı olma ihtimalini akla getirmektedir.²¹ Bu noktada Hâfız Mehmed Efendi'nin (ö. 1722'den sonra) 3. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğününü anlattığı eserinde yer verdiği, otağ-ı hümayunun içinde altın yaldızlı, Arapça ve Farsça kaside, beyit ve şiirler ile süslenmiş kitabelerin işlenmiş olduğu (Kahraman, 2008: 38-39, 184) bilgisi önem arz etmektedir. Zira Hafız Mehmed Efendi'nin ifadeleri çadırın iç tarafında zemini yaldızlanıp üzerine beyit ya da mısraların işlendiği, hat sanatındaki kıt'alara benzer, kısımların varlığını ve bunların kitabe olarak adlandırıldığını düşündürmektedir.

Zann olur irakdan içi taşı
Kâşâne-i zer nigâr-ı kâşî (K. 83/30, s. 310)
Uzakdan içi altın köşk, dışı çini resim zannedilir.

Padişahın otağının mübalağalı bir şekilde övüldüğü bu beyitte otağın içi altından köşke, dışı ise çini resimlerine benzetilmiştir. Beyitte otağın altından köşke benzetilmesi otağın içindeki altınla yapılmış işlemlerden kaynaklanmaktadır. Otağın dışının çini resimlere benzetilmesi ise otağın dışının da süslemeli olduğunu düşündürmektedir.

1.5. İç düzenleme

Osmanlı otağlarının süslemeleri gibi iç düzenlemeleri de oldukça zengin ve göz kamaştırıcıydı. Tabanına altın ve gümüş tellerin ilavesiyle dokunmuş ipek halılar serilir, kıymetli halılar ve kumaşlarla örtülü sedirlerin üzerlerine özenle işlenmiş yastıklar konular ve bütün bölümler sarayda olduğu gibi değerli taşlarla bezenmiş altın ve gümüş eşya ile tefriş edilirdi (Çürük, 1993: 164). Otağlarda padişahın tahtı da yer alırdı (Atasoy, 2002: 134). Divanda otağın iç düzenlemesine ilişkin elemanlardan perde, iç perde, döşeme, kilim, halı, taht ve bu elemanlara ait bazı motifler söz konusu edilmiştir.

Her nakş-ı sürâdikât-ı rengin
Tasvîr-i nigâr-hâne-i Çin (K. 83/24, s. 309)
Her renkli/süslü perdelerin işlenmesi, Çin'in puthanesinin/resim ve heykellerle süslenmiş salon resmi.

Bu beyitte otağın perdelerindeki işlemler, Mani'nin ressamlığı dolayısıyla, Çin'in resim ve heykellerle süslenmiş puthane/salon resimlerine benzetilmiştir. Beyitten otağın perdelerinde işlemeyle yapılmış çeşitli motifler olduğu anlaşılmaktadır.

Pûşide-i berg-i yâsemendür
Ya perdesi çeşm-i hûrdandur (K. 83/92, s. 314)
Yasemin yaprağıyla örtülmüştür, perdesi ahu gözlülerin/hurilerin gözünden midir?

Osmanlı belgelerinde çadır döşemesinde kullanılan örtüler "puşide" adı altında geçmektedir. Döşemelerin çoğu kırmızı olmak üzere sarı ve beyaz renkleri de bulunmaktadır (Atasoy, 2002: 142).

Yukarıdaki beyitte çadırın döşemesi yasemin yaprağı, perdesi ise ahu gözlü güzellerin ya da hurilerin gözleriyle ilişkilendirilmiştir. Yaseminin "başta beyaz olmak üzere sarı ve nâdiren de pembe çiçekli" ve "yumuşak dokulu bir çiçek" (Bayram, 2001: 646) oluşu çadırın döşemesinin yapı ve renk açısından yasemin yaprağına benzetildiğini düşündürmektedir. Buna göre puşidenin yapı bakımından yumuşak ve, klasik şiirimizde yasemin genellikle beyaz renge işaret etmek üzere kullanıldığından, renginin büyük ihtimalle beyaz olduğu söylenebilir. Beyitte ahu gözlülerin ya da hurilerin gözlerine benzetilerek güzelliği ve rengine işaret edilen otağın perdesiyle kastedilen "çadırlar içinde bölmeler, odalar oluşturmasından başka çadırın hemen önüne gerilerek kullanıl(an)" (Atasoy, 2002: 128) perdeler olmalıdır. Beyitteki benzetme ilgisi perdenin renginin -kaynaklarda pek rastlanmamasına rağmen- beyaz olduğunu düşündürmektedir.

Şevket çemeni bisât-ı mefrûş
Üstünde güher çü zill-ı merşûş (K. 83/20, s. 309)
Büyüklik çimeni döşenmiş kilim, üstünde dağılmış/serpilmiş gölge gibi inciler.

Çadırın iç düzeninden söz edilen yukarıdaki beyitte büyüklik çimeninin çadırın döşenmiş kilimi olduğu, kilimin üstünde serpilmiş gölge gibi inciler bulunduğu söylenmiştir. Kaynaklarda Osmanlı kilimlerinde inci kullanıldığına dair bir bilgiyle karşılaşılabilmesi ve kullanım açısından mantığa uygun görünmemesi, söz konusu hususun motiflerle ilgili olduğunu düşündürmektedir.²² Dolayısıyla çadıra döşenen kilimin üstünde inciyi andıran yuvarlak motifler bulunduğu söylenebilir.

Rıdvan müdür behiştî açdı
Havrâ mı yire şükûfe saçdı (K. 83/22, s. 309)
Cenneti açan Rıdvan müdür, yere çiçek saçan ahu gözlü müdür?

²¹ Divanda 1. Mahmud'un otağı için yazılmış bir başka manzûmede de birden fazla kitabe söz konusu edilmiştir. Bkz. (Dikmen, 1991: 318), (K. 84/5-6, s. 318).

²² Türk sanatında inci şeklinde tek bir benek ya da sacayağı şeklinde yerleştirilmiş üç benekten oluşan "benek nakışı" bulunması (Doğanay, 2004: 194) beytin açıklanması açısından dikkate değer bir bilgidir.

Çadırın içinin cennete benzetildiği bu beyitte âdetâ cennetin kapıcısı olan Rıdvan'ın cenneti açtığı, cennetteki ahu gözlülerin yerlere çiçek saçtığı söylenmiştir. Beyitten yerdeki döşemelerde çiçek motiflerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kâliçesi pür-le'âl-i menşûr

Tesbîh pirinci oldı meksûr (K. 83/35, s. 310)

Tespih pirinci kırıldı, halısı dağılmış incilerle doldu.

Yukarıdaki beyitte ise otağın içindeki halıların üzerindeki motiflere işaretle halının üzerinin inciye benzetilen tespih taneleriyle dolu olduğu söylenmiştir.

Ol şeh ki ferş-i çetrine nessâc-ı rûzgâr

Gül-bûse nakşın itmede bâ-deffe-i şifâh (K. 27/9, s. 120)

Rûzgâr dokumacısı o padişahın çadırının döşemesine dudaklarının defesiyle gülbuse nakşını/işlemesini yapmakta.

Padişahın övüldüğü bu beyitte dokumacı olarak tasavvur edilen rûzgârın, dudaklarının defesiyle²³ padişah çadırının döşemesine gülbuse nakşını yaptığı söylenmiştir. Kaynaklarda şekil açısından dudakla benzerliği itibarıyla "buse" adıyla bilinen bir motifin²⁴ varlığına karşın "gülbuse" adında bir motife tesadüf edilememiştir. Fakat "gül-bûse"nin şair tarafından kullanımı ve bir süsleme motifine işaret eder şekilde Şeyh Gâlib'in bir beytinde de yer alması özellikle 18. yüzyılda böyle bir motifin olabileceğini düşündürmektedir.²⁵ Şairin ferş-çetr-nessâc-nakş-deffe kelimeleriyle tenasüp oluşturduğu ve dudakla defeyi şekil yönünden ilişkilendirdiği beyitten çadırın döşemesinin üzerinde dudağı andıran bir motif bulunduğu anlaşılmaktadır.

Ferş oldı ya günbed-i mukarnas

Yapdı ya felek çiçeklü atlas (K. 83/23, s. 309)

Ya mukarnas kubbe döşeme oldu, ya da felek çiçekli atlas yaptı.

Otağın tavanı ve döşemesinden söz edilen bu beyitte ya kubbeyi andıran gökyüzünün döşeme olduğu ya da feleğin çiçekli atlas yaptığı ifade edilmiştir. Beyitte otağın tavanı/kubbesi içe doğru gittikçe daralması bakımından mukarnas kubbe/gökyüzü, döşemesi ise atlas kumaştan olması bakımından atlas felekle (dokuzuncu felek) ilişkilendirilmiştir. Burada ayrıca otağın döşemesinin çiçek motifli ve mavi renkli oluşuna da işaret edilmiştir.

Taht oldı çü sandalî-i Rüstem

Çıksun ana ol hıdîv-i a'zam (K. 83/114, s. 316)

Taht Rüstem'in kürsüsü gibi oldu, o büyük padişah ona çıksın.

Padişahların otağlardaki tahtları değerli malzeme ve madenlerden yapılmış, taşlarla süslü tahtlar olabildiği gibi ahşaptan yapılmış da olabilirdi (Atasoy, 2002: 135).

Yukarıdaki beyit padişah çadırlarının döşeme unsurlarından birinin taht olduğunun göstergesidir. Ayrıca beyitte tahtın sandal ağacından yapılmış olmasına işaret edilmektedir.

²³ Defe/Tefe, "dokuma tezgâhında tarağı tutan ağaç veya metal parça(nın)" (Akalin vd., 2011: 2298) adıdır.

²⁴ Bekir Deniz (2002). Dokumacılık Ve El Sanatları. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. C. 12. s. 391.; Aziz Doğanay (2004). Türk Sanatında Pelengi ve Şâhi Benek Nakışları ya da Çintamani Yanılgısı. *Dîvân İlmi Araştırmalar*. S. 17. s.194.

²⁵ Değil reng-i hınâ küstâh düşmüş âb-rû dökmiş

Ayağ-ı sâkiye gül-bûse nakş etmiş leb-i minâ Şeyh Gâlib (Okcu, 2011: 350)

2. Selim'in Belgrad'da çadırda yapılan cülus töreni (Atasoy, 2002)

1.6. Otağın Nakli

Osmanlı'da seferler sırasında ordunun çeşitli ihtiyaçları develerle taşınırdı. Yalnız otağların taşınması için 600-700 deve kullanılırdı (Atasoy, 2004-2005). Seyyid Vehbî'nin eserinde de bu duruma örnek oluşturabilecek beyitler yer almaktadır.

Uçdukca ider perini beste
Kondukca güşâde ceste ceste

Gör nakl-i otâkda 'ıyânı
Tayy itdüğün evliyâ mekânı

Nusret yüki ile tolu mahmil
Tevfik ana reh-nümâ-yı menzil

Envâr-ı du'â olur şebangâh
Gİtdükce öninde meş'al-i râh

Ardınca ricâl-i gayb pûyân
Üştürlerine olur hadî-hân (K. 83/68-72, s. 312-313)
Uçtukça kanadını kapar, kondukça yavaş yavaş açar.
Otağın nakli sırasında görüneni, evliyanın mekânı tay ettiğini gör.
Mahfe başarı/zafer yükü ile dolu, ona menzil kılavuzu Allah'ın yardımudur.
Geceleyn gittikçe dua nurları önünde yol meşalesi olur.
Ardınca koşan rical-i gayb develerine şarkı okur/develerini sürer.

Padişahın otağının deve kervanlarıyla naklinin söz konusu edildiği beyitlerde otağın nakli sırasında toplanıp kurulması, develer üzerine konulan mahfelerle taşınması, naklin hızlı bir şekilde, gece gündüz yol alarak, gerçekleştirilmesi söz konusu edilmiştir.

1.7. Otağlara İsim Verme

Kaynaklarda padişah çadırlarına isim verme şeklinde bir uygulamayla ilgili bilgiye rastlanmamakla birlikte Seyyid Vehbî Divanı'nda böyle bir uygulamanın varlığını düşündüren beyitler yer almaktadır. Aşağıdaki beyitlerde Sultan 1. Mahmud'un çadırlarının isimleri "Fethâbâd" ve "Zafer/Zaferâbâd" şeklinde zikredilmiştir.

Ya eyvân-ı Süleymânî mücessem olınup tasvîr
Yahod bir 'âlem-i nev zâhir oldı nâmı Feth-âbâd (K. 26/4, s. 118)
Ya Süleyman'ın köşkü resmedilip cisimlendi, ya da Feth-âbâd isminde yeni bir âlem göründü.

Padişahın otağı hakkındaki bu beyitte ya Hz. Süleyman'ın köşkünün resmedilerek cisimlendiği ya da Fethâbâd isimli yeni bir âlem görüldüğü söylenmiştir. Otağın Hz. Süleyman'ın sırcadan köşküne benzetildiği beyitten otağın isminin Feth-âbâd olduğu anlaşılmaktadır.

Ya bir cezîredür Zafer-âbâd nâmına
İtmiş ihâta kulzüm-i ordû-yı pâdişâh (K. 27/5, s. 120)
Padişahın ordu denizi tarafından kuşatılmış Zafer-abad isimli bir adadır.

Yâ Rabbi bu beyt-i tâze-ma'nâ
Ola zafer ismine mu'ammâ (K. 83/7, s. 308)
Ya Rabbi, bu yeni ev/yeni manalı beyit zafer ismine muamma olsun.

Sultan 1. Mahmud'un bir diğer otağıyla ilgili yukarıdaki beyitlerde otağın ismi "Zaferâbâd" ve "Zafer" olarak zikredilmektedir. Bu beyitlerin yer aldığı tarih manzumelerinin ikisinde de düşürülen tarihin h. 1145 (1732/1733) oluşu iki manzumede de aynı çadırdan söz edildiğini göstermektedir.

Sonuç

Klasik Türk şiirinin disiplinler arası çalışmalar açısından ihtiva ettiği önemin padişah çadırları ve Seyyid Vehbî Divanı örnekleminde ortaya konmaya çalışıldığı bu makalede padişah çadırlarıyla ilgili özellik ve uygulamaların Seyyid Vehbî Divanı'ndaki yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Şairin, divanında padişah çadırlarına dair ince dikkatlerini estetik bir şekilde dile getirdiği manzume ve beyitler padişah çadırlarının kullanım alanı, kurulma yeri, şekil hususiyetleri, yapısal unsur ve özellikleri, süslemeleri, iç düzenlemesi ve nakli gibi hususlarda pek çok bilgiyi barındırmaktadır.

Buna göre padişah çadırlarının öncelikli kullanım amacı padişahın seferler sırasında ikamet etmesidir. Padişahın sefer sırasında iki otağı bulunup biri konaklanan mekânda kurulurken diğeri bir sonraki konakta hazırlanmaktadır. Otağ-ı hümayunun kurulması için öncelikle ırmak kenarları gibi güzel manzaralı yerler seçilmekle birlikte sefere çıkılan yerin coğrafi şartları gereği çölde de kurulduğu görülmektedir. Etrafındaki diğer çadırlar yanında çok daha büyük ve heybetli duran padişah otağı, sefer sırasında çadırların ortasında yer almaktadır. Padişahın otağı yanında yüksek zevata ait otağlar bulunmaktadır. Oba denilen çadırlardan olabilen söz konusu otağlar, otağ-ı hümayun kadar olmasa da, çok süslüdür. Otağ-ı hümayunun yanındaki çadırlardan biri de hazine çadırıdır. Padişahın çadırının etrafına ve bir bütün olarak çadır kompleksinin çevresine zुकak denilen perde-duvarlar çekilmektedir. Şekil bakımından fanus, sedef, lâle, gökyüzü gibi birbirine yakın biçimlerdeki nesnelere ilişkilendirilen padişah çadırlarının, özellikle 1. Mahmud'un otağının, genellikle yurt tipi, tek direkli ve konik çatılı bir yapı arz ettiği anlaşılmaktadır. Buna karşın iki ya da üç direkli otağlara da rastlanmaktadır. Çadırların yapı unsurları arasında duvarlarını oluşturan hazineler, üst örtüsü, sayeban, çadır ipleri, iplerin bağlandığı kazıklar, çadır direği, direğin sabitlendiği daire biçimindeki ağırşak, kapı, pencere, alem ve tuğlar bulunmaktadır. Otağ-ı hümayunun ikamet amaçlı en küçük çadırı en az on hazineden oluşmaktadır. Çadır direği ahşaptan, çadır ipleri altın sırmalı olabilmektedir. Ahşaptan olan direğin gümüşle kaplandığı görülmektedir. Çadır iplerinin bağlandığı kazıkların çivi tarzında üzerleri yıldız andıran türlerinin de bulunduğu söylenebilir. Genellikle top şeklinde (tombak) ve birden fazla, büyük ihtimalle de yaldızlanmış alemleri bulunmaktadır. Otağın önünde topu altın yaldızlı olan tuğ yer almaktadır. Çadırın dış kumaşı, yağmura dayanıklı bir kumaştan, muşambadan olabilmektedir. Üst örtüsü kırmızıdır. Birden fazla kapısı olan otağlara da rastlanmaktadır.

Otağın tek başına lale ve kompleks hâlinde gül bahçesiyle benzeştirilmesi estetik bir değere sahip olduklarını göstermektedir. Yüksek zevata ait otağların çok süslü olduğunun ifade edilmesi ve otağın değerli taş ve madenlerle yapılan işleme ve motifleri bu estetik değerlerin birer kanıtıdır. Çadır hazineleri, altın ya da sırma işleme; la'l, altın ve gümüş süslemeler açısından zengindir. Otağın tavanı ayrı bölmelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır. Gökyüzünü simgeleyen tavadaki bordürlerde yıldız motifleri vardır. Otağın tavanı ve sayebanında mukarnas süslemeler, çoğunlukla iç tarafında bitkisel bezeme motifleri yer almaktadır. Çadırın içindeki motiflerden biri de çeşmibülbüldür. Otağın sayebanının etrafında ince ve parlak nakışlar olabilmektedir. Kapı kanatları ve kapı açıklığının kenarları süslemelidir. Kapı kanatları inci, la'l gibi değerli taş ve madenlerle süslenmiştir. Çadır pencerelerinde altın yaldızlı ipek perde ve parmaklık, pencere kenarlarında perdeyi indirip kaldırarak pencereyi açık veya kapalı tutmak için birer şerit ve şeritlerin üzerinde altın ya da yaldızlanmış düğmeler mevcuttur. Otağın perdelerinde işlemeyle yapılmış çeşitli motifler bulunmaktadır. Ayrıca otağın perdeleri namusiye olarak anılmaktadır. Otağların dış kısımları da bazen süslemeli olabilmektedir. Kitabe çadırın iç tarafında zemini yaldızlanıp üzerine beyit ya da mısraların işlendiği kısım ya da tablo şeklinde nesnelere olmalıdır. Padişahın tahtı, yer örtüleri, kilim, halı, perdeler otağların iç düzenlemesinde yer alan unsurlardır. Çadırın puşide denilen döşemesi yapı bakımından yumuşak, rengi ise büyük ihtimalle beyazdır. Çadırın içinde bölmeler, odalar oluşturan perdeler olabilmektedir. Çadıra döşenen kilim, halı, atlas kumaş gibi döşemelerin üstünde dudağı andıran ya da inciye benzer yuvarlak motifler ve çiçek motifleri bulunmaktadır. Padişahın tahtı ise sandal ağacından yapılmıştır.

Padişah çadırı seferler sırasında develer üzerine konulan mahfelerle, hızlı bir şekilde, nakledilmektedir. Ayrıca Sultan 1. Mahmud'un otağlarına isim verilmesi o dönemde böyle bir uygulama olabileceğini düşündürmektedir.

Görüldüğü üzere Seyyid Vehbi'nin 1. Mahmud'un otağları hakkında yazdığı dört manzume ve bu manzumeler dışında otağların söz konusu edildiği beyit ve bentler padişah çadırları hakkında oldukça fazla bilgiyi barındırmaktadır. Bu bilgiler, Osmanlı padişah çadırlarıyla ilgili kaynaklarda var olan bilgilerin bunlarla karşılaştırılması, çadırlar hakkında birtakım ek bilgi ve uygulamaların tespit edilebilmesi bakımından dikkate değerdir. Bu tür çalışmaların başka divanlar ve dönemler için devam ettirilmesi hem mevcut bilgilerin desteklenerek sağlanmasına hem söz konusu bilgilere yenilerinin eklenmesine hem de padişah çadırlarının özelliklerinin kronolojik olarak geçirdiği değişimlerin tespit edilmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Şükrü H. vd. (2011). "Defe, Muşamba", *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ARSEVEN, Celal E. (1983). "Çadır". *Sanat Ansiklopedisi I*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, s. 352-360.
- ATASOY, Nurhan (2002). *Otağ-ı Hümayun: Osmanlı Çadırları*, İstanbul: Aygaz.
- ATASOY, Nurhan (2004-2005). "Osmanlı Çadırları", *Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Bankası/Etkinlikler-Voyvada Caddesi Toplantıları 2004-2005*, <http://www.obarsiv.com/guncel>; (Erişim 14.07.2016).
- BAYRAM, Yavuz (2001). *Çiçekler ve Diğer Bitkilerin Divan Şiirine Yansımaları ile Anlam Çerçevesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CANTAY, Tanju (1991). "Asma Kandil", İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi III, s. 497-98.
- ÇÜRÜK, Cenap (1993). "Çadır (Osmanlılarda Çadır)", İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi VIII, s. 162-64.
- DENİZ, Bekir (2002). "Osmanlı Dönemi Halı ve Düz Dokuma Yaygıları", Ankara: *Türkler Ansiklopedisi XII*, s. 385-403.
- DERMAN, Çiçek F. (2000). "Türk Tezyinatındaki İstilah ve Tabir Kargaşasına Dair" (Der. İrvin Cemil Schick), *M. Uğur Derman Armağanı: Altmışbeşinci Yaşı Münasebetiyle Sunulmuş Tebliğler*, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, s. 253-60.
- DERMAN, Uğur M. (1997). "Hat", İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi XVI, s. 427-37.
- DİKMEN, Hamit (1991). *Seyyid Vehbi Ve Divanının Karşılaştırmalı Metni, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞANAY, Aziz (2004). "Türk Sanatında Pelengi ve Şâhi Benek Nakışları ya da Çintamani Yanılgısı", *Dîvân İlmi Araştırmalar*, 17. s. 193-218.
- Hafız Mehmed Efendi (2008). *Şehzâdelerin Sünnet Düğünü 1720*, (Haz. Seyit Ali Kahraman), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- OKCU, Naci (2011). *Şeyh Gâlib Dîvânı Hayatı-Edebi Kişiliği-Eserleri-Şiirlerinin Umûmî Tahlihi*, Ankara: TDV Yayınları.
- ONAY, Ahmet T. (2000). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Ve İzahı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ONUK, Taciser (2005). *Osmanlı Çadır Sanatı-XVII-XIX. Yüzyıl*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- PAKALIN, Mehmet Z. (1983). "Hazine", *Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü I*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- PAKALIN, Mehmet Z. (1983). "Namusiye, Otağ", *Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü II*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- SÂMÎ, Şemseddin (2006). "Sidre", *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- SARAY, Mehmet (1992). "Bedahşan", İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi V., s. 291-92.
- SERTOĞLU, Midhat (1986). "Hazine Çadırı", *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- SÖZEN Metin ve Uğur Tanyeli (2015). "Mukarnas, Yazıt", *Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ŞENTÜRK, Ahmet A. (2009). *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İsmail H. (2014). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.